

ครั้งที่
๙

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 9 (The 9th National Conference Year 2023 (MCULPN - AC))

เรื่อง

**“พุทธวิธีและวิถีครูบากับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”
Buddhist and Kruba Ways in Solving Global Crises**

(การประชุมระบบออนไลน์และออนไลน์)

วันเสาร์ ที่ 25 มีนาคม พุทธศักราช 2566

ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Poster Presentation

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9

เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับ การแก้ปัญหาวิกฤตโลก

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis)

วันที่ 25 มีนาคม 2566

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครุบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 9
(The 9th National Conference Year 2023 (MCULPN - AC)

เรื่อง

“พุทธวิธีและวิถีครุบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

Buddhist and Kruba Ways in Solving Global Crises

(การประชุมระบบออนไลน์และออนไลน์)

วันเสาร์ ที่ 25 มีนาคม พุทธศักราช 2566

ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Poster Presentation

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครุบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis)

วันที่ 25 มีนาคม 2566

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครุบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พิมพ์เผยแพร่

ที่ปรึกษา : พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร. พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. พระมหาบุญเลิศ อินุทปัญโญ, ศ.ดร.
พระเทพรัตนนายก พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

บรรณาธิการ : พระครูสิริสุตานุยุต, รศ.ดร.

พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม 2566

จำนวนพิมพ์ : เนื่องในงานโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 9
(The 9th National Conference Year 2023 (MCULPN - AC)
เรื่อง “พุทธวิธีและวิถีครุบากับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”
Buddhist and Kruba Ways in Solving Global Crises
วันเสาร์ ที่ 25 มีนาคม พุทธศักราช 2566

จัดรูปเล่ม : ผศ.ดร.สามารถ บุญรัตน์ และดร.พัลลภ ทารุคำจา

จัดพิมพ์โดย : คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 9
(The 9th National Conference Year 2023 (MCULPN - AC)
เรื่อง “พุทธวิธีและวิถีครุบากับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก” วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
172 หมู่ 2 ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน รหัสไปรษณีย์ 51000
หรือติดต่อสอบถาม โทร. 053-563163

ตรวจทาน : ดร.จันทร์สม์ ตาปูลิง นายสรวิชัย วัฒนาชัย และนายณัทพงศ์ บุญตัน

ออกแบบปก : นายกฤษฎาตากรณ์ กองเงิน

พิมพ์ครั้งที่ 1 : จำนวน 500 เล่ม

พิมพ์ที่ : ณัฐพลการพิมพ์ เลขที่ 204 รอบเมืองนอก ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
ลำพูน ลำพูน 51000 โทรศัพท์ 053- 511 216 โทรสาร 053-
070455 Email : natthapol_offset@hotmail.co.th

สารบัญ
(Poster Presentation)

ลำดับ	ชื่อผู้แต่ง	ชื่อผลงาน	หน้า
1	พระสุรชัย สุรชโย,ดร., พระครูโสภาสนนทกิตต์,ผศ. ดร., ณิชชา อมราภรณ์	การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกแบบ กัลยาณมิตร	352-364
2	บุญเชิด ชำนิศาสตร์, พระครูโสภาสนนทกิตต์,ผศ. ดร., พระสุรชัย สุรชโย,ดร.	สุขภาวะองค์กรร่วมตามแนวพุทธ	365-376
3	พลชนัน ผอมฉิม, ฉิรายุ อินทร์แปลง, พรภวิชัย หล้าพีระกุล,	การพัฒนาการเรียนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีน โดยการใช้สื่อประสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนจิตรราวิทยา	377-387
4	พรชัย สารสุวรรณ วัชรมน จันรอง, อนงค์นาฏ แก้วไพฑูรย์,	พุทธธรรมจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมือง	388-294
5	วัชรมน จันรอง	สังคมพระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ของไทย	295-307
6	พรภวิชัย หล้าพีระกุล, วิภาชนีย์ ไม่นอก, ฉิรายุ อินทร์แปลง	การพัฒนาการเรียนรู้อะกัษะภาษาจีนด้วยการเรียน การสอนแบบ Active learning สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนพิงครัตน์	308-322
7	พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (ประมวน พานิช), ดร. ดอนลาร์ เสนา, ชัยรัตน์ ทองสุข	ความจริงในทรรศนะพุทธปรัชญา	323-330
8	ฉัญจรณ์ ชีวะเลิศรัตน์ พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต	การตัดสินใจเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา	331-343
7	พระมหาธีรวัฒน์ เสสบุญโญ (สันยคตัทศน์)	การมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคประชาชนในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติด : กรณีศึกษา ชุมชนเทศบาล ตำบลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย	344-359

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครุบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

ความจริงในทรรศนะพุทธปรัชญา

Truth in Buddhist Philosophy

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (ประมวน พานิช),ดร. Phrakhrupaladsuwatbuddhaguna

(Pramuan Phanich),Dr.

ดอนลาร์ เสนา Donlar Sena

ชัยรัตน์ ทองสุข Chairad Thongsung

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Buddhachinaraj College

yaipoothon@gmail.com

บทคัดย่อ

ความจริงของสรรพสิ่งในโลกที่เกิดขึ้นมาจะต้องตกอยู่ภายใต้กฎการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป ไม่มีสิ่งใดล่วงพ้นกฎเกณฑ์นี้ได้ โดยความหมายของคำดังกล่าวมีนัยตรงกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่า “ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน” เป็นหลักปรมาตถธรรมหรือปรมาตถสัจจะ ตรงกับหลักธรรมที่ชื่อว่า ไตรลักษณ์ หมายถึงลักษณะแห่งสังขารธรรมทั้งปวง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามัญลักษณะ คือลักษณะที่เหมือนกันแห่งสังขารทั้งปวง เพราะเป็นลักษณะทั่วไปแก่สิ่งทั้งปวง กล่าวคือสังขารทั้งหลาย ได้แก่ อนิจจตา ความไม่เที่ยง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน เป็นภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมและสลายไป ทุกขตา ความเป็นทุกข์ เป็นภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว เป็นภาวะที่กดดัน ผื่นและขัดแย้งอยู่ในตัว ไม่คงทนอยู่ในสภาพเดิม เป็นภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว ไม่ให้ความสมอยากหรือความพึงพอใจเต็มที่แก่ผู้อยากด้วยตัณหาก่อให้เกิดทุกข์แก่ผู้ที่ยอยากเข้าไปยึดถือด้วยตัณหาอุปาทาน อนัตตตา ความไม่ใช่ตัวตน เป็นภาวะที่ไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง ธรรมะทั้งสามประการนี้จึงเป็นหลักการแห่งความจริงอย่างเสมอภาคในสรรพสิ่ง

คำสำคัญ : อนิจจตา ทุกขตา อนัตตตา

Abstract

The truth of the things happening in the world must be under the rule of law: existing, setting and falling. There is nothing out of this norm. The meaning of

the word implies according to the teachings of Buddhism that is “impermanence, conflict and unsoullessness” which is the absolute Dhamma or the ultimate truth. As The principle of the Three Characteristics which is the nature of the whole, and also known as the common characteristic because it is the nature, and a common feature of all things. Those are: unsatisfactoriness, insecurity, and inadequacy. They are conditions which occur and then decay. They are conditions which are oppressed by occurrence and decay. They are the state of pressure, force and conflict in themselves, not durable, incomplete, defective, do not give full satisfaction or desire to those who want, and cause the suffering to those who want to take possession with desire. Soullessness is the state of being not real self of itself. These three principles are the principle of the truth of all things.

Keywords: impermanence unsatisfactoriness unsoullessness

บทนำ

การหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านจะไหลผ่านกาลเวลามานานสักเพียงใด ความจริงในเรื่องต่างๆ ที่มีปรากฏการณ์เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาก็มีความเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาพร้อมกับเหตุผลที่นำมาพิสูจน์หาความจริง บางครั้งในบางเรื่องเป็นความจริงในยุคหนึ่งแต่ผ่านกาลเวลาและผ่านการพิสูจน์อาจจะไม่ใช่ความจริงในอีกยุคหนึ่ง ความจริงแบบนี้เป็นความจริงที่แปรผันไปตามเวลา แต่หลักการแห่งความจริงไม่ว่าจะผ่านกาลเวลามานานสักเพียงใดก็ยังยืนยันความจริงที่มั่นคงเป็นความจริงอยู่อย่างไม่แปรผันไปตามกาลเวลา ความจริงประเภทนี้เป็นสิ่งเที่ยงแท้แต่ก็ใครกันเล่าที่จะเข้าถึงความเป็นจริงนั้นได้อย่างเข้าใจตามสภาพที่มันเป็นในความจริงที่เราได้ยืนกันอยู่เนืองๆ กับคำกล่าวที่ว่า “เกิดขึ้น ดำรงอยู่ชั่วเวลาหนึ่งและดับแตกสลายไป” เป็นคำพูดที่กล่าวกันมาช้านานซึ่งผู้กล่าวและผู้ฟังจะเข้าใจความหมายดังกล่าวอย่างถ่องแท้หรือไม่ก็ตาม คำกล่าวนี้จึงเป็นวลีคำพูดที่มีนัยความหมายกว้างครอบคลุมในสรรพสากลสิ่งทั้งมวล ทั้งในกลุ่มที่มีวิญญูณครองและกลุ่มที่หาวิญญูณมิได้ซึ่งมีอยู่ในทุกชนชั้น ทุกชาติ ทุกศาสนาไม่ว่าผู้นั้นจะเข้าใจในความหมายหรือไม่เข้าใจความหมายก็ตามต้องตกอยู่ภายใต้ของคำจำกัดความหลักการแห่งความจริงดังกล่าวทั้งหมด

ความจริงตามหลักพุทธปรัชญา

ความจริงตามหลักพุทธปรัชญาซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งนักการศาสนารู้อันโดยทั่วไปว่า “ไตรลักษณ์” เป็นความจริงในความจริง เพราะไตรลักษณ์เป็นกฎของธรรมชาติที่เป็นกำหนดแห่งธรรมดาแห่งความจริงเป็นไปอย่างแน่นอนของธรรมชาติ พระพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้หรือไม่มาก็ตาม หลักการแห่งความจริงนี้ก็มิได้อยู่ตลอดเวลา ดังที่พระองค์ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือความตั้งอยู่ตามธรรมดาความเป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้นว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ครั้นรู้ ตรัสรู้แล้วจึงบอกแสดง บัญญัติ กำหนดเปิดเผยจำแนกทำให้ง่ายว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดา ก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตบรรลุธาตุนั้นว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ ครั้นรู้ บรรลุแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนดเปิดเผยจำแนกทำให้ง่ายว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดาก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุธาตุนั้นว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา ครั้นรู้บรรลุแล้วจึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนดเปิดเผยจำแนก ทำให้ง่ายว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา (อง.ตัก. (ไทย) 20/137/385)

พระสุกกาจารย์นำข้อความที่เข้าใจยากในอรรถกถามาอธิบายดังนี้ คำว่า ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม เป็นต้นมีคำอธิบายว่า สภาวะที่สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นต้น ไม่เนื่องกับการเกิดขึ้นของพระตถาคต เหมือนกับการบรรลุผลของเวไนยบุคคลทั้งหลายเนื่องกับการเกิดขึ้นของพระตถาคตทั้งหลาย ความจริงพระตถาคตทั้งหลายจะเกิดขึ้นก็ดี ไม่เกิดขึ้นก็ดี สภาวะที่สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง เป็นต้น ก็ย่อมมีอยู่ คำว่าธาตุนั้นก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น อธิบายว่า สภาวะที่ไม่เที่ยงนั้น ดำรงอยู่อย่างนั้นเอง มิใช่ว่า บางคราวสังขารทั้งหลายจะไม่เที่ยง สภาวะนั้นจะเป็นสิ่งที่เที่ยงก็ไม่ใช่ ความจริงไม่เที่ยงตลอดกาลทั้งปวง อีกนัยหนึ่ง คำว่าธาตุนั้นก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น อธิบายว่า ธาตุนั้น คือสภาวะนั้น ยังไม่มีใครเข้าใจแจ่มแจ้งว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ก่อนที่พระตถาคตทั้งหลายเกิดขึ้นและพระตถาคตทั้งหลายก็มีได้ให้สภาวะที่ไม่เที่ยงเกิดขึ้น ความจริง สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ธาตุนั้นก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น เพราะพระตถาคตตรัสรู้ด้วยพระญาณที่มีที่เป็นเอง และเพราะพระองค์ทรงประกาศว่า ตถาคตได้ตรัสรู้ธรรมนี้ บัณฑิตทั้งหลายจึงกล่าวกันว่า พระตถาคตทรงเป็นเจ้าของธรรม เพราะพระองค์ทรงทำ สภาวะที่ไม่เที่ยงนั้นที่ยังไม่มีให้เกิดขึ้น เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงตรัสว่า ธาตุนั้นก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น คำ

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

ว่า รัฐบาลคือตถาคตรัฐบาลด้วยญาณ คำว่า จึงบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้
ง่าย คือตถาคตจึงบอกกล่าวชี้แจงให้ทราบ วางไว้ข้างหน้าแห่งญาณที่จะรู้ แสดงอย่างเปิดเผย จำแนก
แยกแยะให้เข้าใจอย่างชัดเจน มีคำอธิบายอีกนัยหนึ่ง คำว่า รัฐบาล คือตถาคตรัฐบาลโดยตรงอย่าง
ประจักษ์ คือรู้แจ่มแจ้งตามความเป็นจริงพร้อมหน้ากันเลย จึงเริ่มบอกกล่าวชี้แจง คือทรงยกหัวข้อขึ้น
แสดงจนจบจึงแสดงโดยอธิบายขยายความให้เข้าใจเนื้อความตามที่ยกขึ้นเป็นหัวข้อ ทรงกำหนด
เนื้อหาโดยประการต่างๆ ทรงจำแนกสรุปหัวข้อที่ทรงยกขึ้นแสดงด้วยการแสดงสรุปจบ ถู่ว่าทรงทำ
การจำแนกแยกแยะด้วยการแสดงเหตุواهرณ์อย่างชัดเจน (อง.ตัก.ฎีกา (บาลี) 2/137/276-277)

ความกล่าวมาในเบื้องต้นทำให้พิจารณาเห็นว่าความจริงเป็นคำที่ยิ่งใหญ่ลึกซึ้งมาก กล่าวคือ
เป็นกฎของธรรมชาติที่มีอยู่มากุโลกและเป็นความจริงที่คงที่ยังไม่มีนักปราชญ์เมธีท่านใดที่สามารถจะ
หาเหตุผลอื่นใดมาแย้งหรือหักล้างได้ และไม่สามารถจะเข้าใจอย่างถ่องแท้โดยการศึกษาผ่านทาง
ตัวอักษรซึ่งเป็นสมมติบัญญัติ แต่ต้องลงมือปฏิบัติเท่านั้นจึงจะสามารถที่จะทำความเข้าใจของคำ
ดังกล่าวในข้างต้นนี้ให้กระจ่างได้

ความจริงในทรรศนะพุทธปรัชญา

ความเป็นจริงหรือเรียกว่าไตรลักษณ์ในทางปรัชญาซึ่งมีนัยตรงกับคำว่า “อภิปรัชญา” โดย
ความหมายอภิปรัชญา (Metaphysics) ราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน,2532:71) ได้ให้นิยามว่า
ปรัชญาสาขาที่ว่าด้วยสิ่งเป็นจริง เช่น พระเป็นเจ้า (God) โลก (World) วิญญาณ (Soul)
สสาร (Substance) เจตจำนงเสรี (Free will) ดังนั้น อภิปรัชญาจึงเป็นสาขาปรัชญาที่ศึกษาเกี่ยวกับ
ความจริง พุทธปรัชญาเถรวาทยอมรับความจริงหรือสัจจะดังกล่าว 2 อย่างคือ สมมติสัจจะ และ
ปรมาตถสัจจะ ดังที่ท่านสรุปไว้ในปรมาตถทีปนีว ในบรรดาผู้สอนศาสนาทั้งหลาย พระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าผู้ประเสริฐ ตรัสสอนสัจจะ 2 ประการ คือ สมมติสัจจะ และปรมาตถสัจจะ ไม่พบสัจจะที่ 3 ในคำ
สอน (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต),2533:98)

1. สมมติสัจจะ (Conventional Truth) ความจริงโดยสมมติ คือสิ่งที่เป็นจริงเพราะบัญญัติ
ของชาวโลกเพื่อการรับรู้ร่วมกัน สิ่งนั้นไม่มีความเป็นจริงในตัวเอง เช่น คน พ่อ แม่ ลูก แมว สุนัข
ต้นไม้ ภูเขา สิ่งเหล่านี้เกิดจากการรวมตัวกันของชั้น 5 จึงไม่มีความเป็นจริงโดยสภาวะของตนเอง
จัดเป็นความจริงโดยสมมติของชาวโลก

2. ปรมัตถสัจจะ (Ultimate Truth) ความจริงโดยปรมัตถ์คือความจริงแท้สูงสุดตามสภาวะที่เป็นเอง โดยไม่อาศัยการสมมติบัญญัติของชาวโลก ดังคำอธิบายว่า ธรรมทั้งหลายมีรูปเป็นต้น แม้ปราศจากการสมมติก็ยังมีอยู่เพราะมีสภาวะให้รู้ได้ด้วยสามารถแห่งลักษณะเฉพาะตนและสามัญลักษณะ คัมภีร์ฝ่ายอภิรกรรมจำแนกประเภทของปรมัตถสัจจะออกเป็น จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งตรงกับชั้น 5 และนิพพานในคัมภีร์ฝ่ายพระสูตร

ในฐานะที่ไตรลักษณ์เป็นความจริงนั้น เราจะต้องมองตามความเป็นจริงที่มันเกิดดำรงอยู่ และเป็นไปโดยการแบ่งเป็น ๓ ขณะ คือขณะเกิด (อุบาทะ) ขณะดำรงอยู่ (ฐิติ) และขณะดับสลาย (ภังคะ) กระบวนการนี้เป็นการแบ่งแยกเพื่อการศึกษาเท่านั้นโดยความเป็นจริงมันเป็นกระบวนการต่อเนื่องมีแต่เกิดดับเท่านั้น ภาวะที่ตั้งอยู่จริงๆ หาได้มีไม่ เหมือนเราพูดถึงเรื่องเวลาว่าเวลา ๘ นาฬิกา พุดยังไม่ทันจบประโยคเข้มนวินาทีได้เคลื่อนไปจากจุดที่เราพูดเรียบร้อยแล้วเพราะว่าสรรพสิ่งเป็นเพียงปรากฏการณ์ แม้มีอยู่ชั่วขณะก็ไม่ได้มีจริง ทุกสิ่งดำรงอยู่ในสภาพหนึ่งในช่วงเวลาสั้นเกินที่เราคาดหวัง ซึ่งตรงกับแนวคิดของเฮราคลิตุส (Heraclitus) ที่ว่าทุกสิ่งไหลเอ่อตลอดเวลา (All things are in flux) ปรากฏการณ์ไม่ใช่ความจริง ศัพท์ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า สังขาร เป็นสิ่งเกิดจากปัจจัยปรุงแต่งและไม่จำเป็นต้องเกิดจากสิ่งที่เป็นต้นกำเนิดอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเป็นการเกิดของมันเอง เรียกว่าสภาวะ (Beings) เมื่อเรารู้ตามความเป็นจริงว่าสิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นย่อมมีความแปรปรวน (เป็นทุกข์) และไม่ควรเห็นว่ามีตัวตนถาวร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในอนัตตลักขณสูตรว่า พระพุทธองค์ทรงตั้งปัญหาถามให้พระปัญจวัคคีย์ตอบดังนี้ “พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเข้าใจข้อนั้นอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง” ภิกษุปัญจวัคคีย์ทูลว่า “ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า” “ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข” “เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า” “ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา” (วิมहा. (ไทย) 4/21/28) ความรู้ดังกล่าวนี้นำไปสู่การปฏิบัติว่า สิ่งทั้งหลายไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่ามีตัวตนถาวร สลัดออกจากแนวความเชื่อเรื่องพระเจ้า และสลัดอุปาทานออกไปได้ (สนิท ศรีสำแดง, 2535:51-52) ซึ่งความไม่เที่ยงแท้ที่ตรงกับเฮราคลิตุส (Heraclitus) นักปราชญ์ชาวกรีกที่ยืนยันไว้ว่าความเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะที่แท้จริงของสรรพสิ่งทุกสิ่งเป็นอนิจจัง คือเกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วดับไปเป็นธรรมดาเมื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น สิ่งนั้นจะเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่สภาพหนึ่ง เหมือนคนที่ต้องเปลี่ยนสภาพจากเด็กไปเป็นหนุ่มสาว และจากหนุ่มสาวเข้าสู่วัยชรา ไม่มีใครต้านกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้ได้ ใครเล่าจะสามารถคงความเป็นหนุ่มสาวไว้ได้ตลอดเวลา มนุษย์และสรรพสิ่งมี

ลักษณะเหมือนกัน คือต้องเปลี่ยนแปลงและนอกจากนี้เฮราคลิตุส (Heraclitus) ยังกล่าวอีกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเลื่อนไหลไปเป็นกระแสจุดดั่งสายน้ำในลำธารที่นับวันแต่จะไหลไปอย่างไม่มีความหยุดนิ่ง ในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดเที่ยงแท้คงที่แม้ชั่วเวลาอันสั้นและได้ยังอธิบายต่อว่า “ท่านไม่สามารถก้าวลงในแม่น้ำสายเดียวกันได้ถึงสองครั้ง เพราะน้ำใหม่ไหลมาที่ตัวเราตลอดเวลา” เพราะเมื่อเราขึ้นจากแม่น้ำมายืนบนฝั่ง น้ำเฉพาะตรงที่เราก้าวลงแม่น้ำเป็นครั้งแรกได้ไหลเลยไป น้ำใหม่ไหลมาแทนที่ เมื่อเราก้าวลงแม่น้ำครั้งที่สอง น้ำที่สัมผัสกายเราจึงไม่ใช่เก่า สภาพของน้ำตรงนั้นได้เปลี่ยนไปแล้ว แม่น้ำที่เราลงไปในครั้งนี้จึงไม่ใช่แม่น้ำสายเดิม จุดที่เฮราคลิตุส (Heraclitus) ต้องการจะบอกจากเรื่องนี้คือในโลกนี้ไม่มีอะไรเที่ยงแท้ จึงกล่าวว่า “ไม่มีอะไรเที่ยงแท้ นอกจากความเปลี่ยนแปลง” (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550:61-62)

ความจริงสูงสุดหรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งในเชิงปรัชญาซึ่งตรงกับคำว่า อภิปรัชญา (Metaphysics) ซึ่งเป็นสาขาของปรัชญาที่กล่าวถึงความจริง หรือปรัชญาระดับอันติมะอันสูง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับทางพุทธศาสนาตรงกับพระอภิธรรมที่กล่าวถึงแก่นแท้หรือสาระของคำสอน เช่น รูป จิต เจตสิก และนิพพาน ซึ่งเป็นความจริงหรือสาระแก่นสารของสภาวะธรรมที่แท้จริง (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2550:60-61) พุทธปรัชญาเถรวาทมิใช่กำหนดเอาแต่เพียงจิต (mind) เท่านั้นที่เกิดดับทุกขณะ แม้วัตถุหรือสสาร (matter) ก็เกิดดับทุกขณะเหมือนกัน อายุของวัตถุแต่ละขณะมีความยืนยาวกว่าขณะจิต กล่าวคือ จิตเกิดดับ 17 ขณะเท่ากับวัตถุเกิดดับ 1 ขณะ เพราะเหตุนี้พระอนุจรุทธาจารย์จึงกล่าวว่าจิต 17 ขณะนั้นเป็นอายุของรูปธรรม (ทานิ ปน สตตสฺส จิตตกขณานิ รูปมฺมานมายู) ข้อความนี้แสดงว่า สรรพสิ่งในโลกไม่ว่าจะเป็นจิตหรือวัตถุตั้งอยู่ชั่วขณะแล้วดับไปไม่มีอะไรเที่ยงแท้ถาวร การยึดถือทัศนนะว่า สรรพสิ่งตั้งอยู่ชั่วขณะ (ขณิก) นี้จึงทำให้พุทธปรัชญาได้ชื่อว่าขณิกวาท สรรพสิ่งตั้งอยู่ชั่วขณะเพราะตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ คือลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ 1) อนิจจตา ความไม่เที่ยง 2) ทุกขตา ความเป็นทุกข์ 3) อนัตตตา ความไม่มีตัวตน ซึ่งเรียกง่าย ๆ ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไตรลักษณ์นี้บางทีเรียกว่า สามัญญลักษณะเพราะเป็นลักษณะที่เสมอกันแก่สิ่งทั้งปวงและมีพุทธพจน์กล่าวถึงไตรลักษณ์ไว้ว่า (อง. ติก. (ไทย) 20/1062/368) ตถาคต (พระพุทธเจ้า) ทั้งหลายจะอุบัติหรือไม่ก็ตามธาตุ (หลัก) นั้นยังคงมีอยู่ เป็นธรรมฐิติ เป็นธรรมนิยามว่า

1. สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง.....
2. สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์.....
3. ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา.....

ความจริงหรือหลักไตรลักษณ์คำสอนในพุทธศาสนาเป็นเรื่องของความจริงเพราะแสดงถึงความเป็นจริงสูงสุด (ปรมาตถสัจจะ) ของสรรพสิ่งว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่คงที่และหาสาระในสิ่งนั้นไม่ได้ แต่การจะเข้าถึงความจริงสูงสุดได้นั้นต้องอาศัยสมมติบัญญัติเป็นสื่อ นำจึงจะบรรลุถึงเป้าหมายได้

จากที่กล่าวมาความเป็นจริงในความไม่เที่ยงแท้ ความเป็นทุกข์ ความมิใช่ตัวตนนี้ซึ่งเป็นหลักธรรมที่อยู่ในหมวดไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์นั้น เป็นความไม่เที่ยงแท้ถาวรและมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เราเรียกธรรมข้อนี้ว่าปรมาตถสัจจะ หมายถึงความจริงของสรรพสิ่งต่างๆ อย่างจะต้องตกอยู่ภายใต้กฎของธรรมชาติที่ชื่อว่าไตรลักษณ์ทั้งหมดทั้งมวล ไม่มีอะไรที่จะต้านทานกับกฎของธรรมชาตินี้ได้ จึงได้ชื่อว่าเป็นความจริงสูงสุด ความจริงแท้ ไม่สามารถที่จะมีอะไรมาทำการเปลี่ยนแปลงให้มีความหมายเป็นอย่างอื่นไปได้ ถึงผู้ที่เปิดเผย ผู้ที่นำมาแสดงจะมีอยู่หรือไม่ก็ตาม ความจริงนี้ก็มิได้อยู่ประจำโลก เพราะว่ามันเป็นกฎของธรรมชาติของสรรพสิ่งนั่นเอง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่เกิดจากบทความนี้จะกล่าวว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่เสียเลยที่เดียวก็คงจะไม่ได้ อาจจะกล่าวว่าเป็นองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่แล้วและทุกท่านที่เป็นนักการศึกษาที่ทราบกันอย่างทั่วถึงแล้ว แต่ในทางตรงกันข้ามการที่จะนำองค์ความรู้นี้ออกมาปฏิบัติให้มองเห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนนั้นยังมีไม่มาก เพราะทุกคนรู้ว่าความจริงจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและสรรพสิ่งทุกอย่างเป็นความจริงที่ไม่ใช่ของเราและไม่ใช่ของผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่มีตัว แต่ผู้ที่ครอบครองก็ยังคิดว่าเป็นของเรามีจิตหวงแหนในสิ่งนั้นๆ ดังนั้น สิ่งที่จะกล่าวว่าเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจความจริงคือการศึกษาเรียนรู้หลักการความจริงว่าสรรพสิ่งทุกอย่างมันเป็นของมันเช่นนั้นให้เข้าใจจริงๆ เพื่อที่จิตจะเกิดความละวาง ปล่อยวางและเอื้ออาทรต่อกันและความแบ่งปันตามสถานะของตน

สรุป และข้อเสนอแนะ

หลักการแห่งความเป็นจริงมีกฎเกณฑ์แห่งการกำหนดอยู่หลายประการแต่ถ้าจะกล่าวกันแบบย่อให้เข้าใจง่ายๆ มีอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ 1) ความจริงตามความเป็นจริงของตัวมันเอง (ปรมาตถสัจจะ) 2) ความเป็นจริงอย่างที่คนทั้งหลายกำหนดให้เป็นจริง (สมมติสัจจะ) หลักแห่งความจริงทั้ง 2

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

อย่างนี้เป็นหลักการแห่งความจริงที่เราทั้งหลายนำมาใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นหลักการแห่งความจริงจึงมีความต่างกันตรงวิธีการนำมาใช้หรือวิธีการให้เหตุผลความจริงในแต่ละเรื่อง

ข้อเสนอในการศึกษาประเด็นเรื่องความจริงควรจะสร้างองค์ความรู้ที่แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยมีระบบกลไกเครื่องมือให้มากกว่าเป็นเพียงทฤษฎีความรู้ เพราะถ้าเป็นความรู้ที่เป็นรูปธรรมคั้งหลายสามารถจับต้องเห็นได้ก็จะทำให้ลดอัตราความเป็นตัวตนลงได้ด้วยการตระหนักรู้ในสิ่งที่เห็นหรือจับต้องได้

References

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2538). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2533). พุทธศาสนากับปรัชญา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2550). ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม.

พระมหาสมจินต์ สมนามปญโญ. (2544). พุทธปรัชญาสาระและการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

สนิท ศรีสำแดง. พุทธปรัชญา. (2535). กรุงเทพมหานคร: นีลนารากการพิมพ์.